

21-а сесія Міжнародної координаційної ради з програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера» (МAB-МКР)

25-29 травня 2009 року в Республіці Корея (острів Жежу) відбулася 21-а сесія Міжнародної координаційної ради з програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера» (МAB-МКР). У заході взяли участь представники 25 країн-членів Ради, а також 9 країн-спостерігачів.

Від України, яка обрана членом МAB-МКР у 2007 році, участь у роботі сесії взяв заступник голови Національного комітету України з програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера» П.М.Черинько.

Головними питаннями, що розглядалися на сесії, з точки зору національних інтересів України, зокрема, були:

1. Впровадження Мадридського плану дій (МПД) щодо біосферних резерватів

Щодо питання надання біосферним резерватам правового визнання в національному законодавстві, в Мадридському плані дій пропонується, щоб «...біосферні резервати отримали посилене правове визнання і країнам рекомендується включити біосферні резервати в своє законодавство». Як перший крок, Секретаріат МAB шляхом опитування з'ясовував причини такого стану речей. 30 країн-членів ЮНЕСКО надіслали відповідь на запит Секретаріату ЮНЕСКО відносно причин відсутності категорії «біосферний резерват» в національному законодавстві.

МAB-МКР відзначила необхідність подальшого вивчення питань взаємозв'язку між правовим впровадженням концепції біосферних резерватів на національному рівні та існуючим правовим механізмом захисту навколишнього середовища; проведення аналізу того, як законодавство по біосферних резерватах, якщо воно існує, доповнює законодавство територій, що охороняються, як «традиційні» захищені зони об'єднуються в межах біосферних резерватів та які додаткові аспекти вносить законодавство в сферу компетенції керівництва. Фактично, правове впровадження концепції біосферних резерватів на національному рівні означає зміни в процесі прийняття рішень не тільки по відношенню до проблем охорони природного середовища, але й планування землекористування та економічного розвитку.

Запропоновано також підготувати для Секретаріату МAB пропозиції щодо реалізації зазначених рекомендацій з метою їх поширення серед Постійних представництв країн при ЮНЕСКО, Національних комісій у справах ЮНЕСКО, МAB комітетів та дирекцій біосферних резерватів для розгляду та розробки відповідних заходів.

2. Періодичний огляд біосферних резерватів.

МAB-МКР підкреслила необхідність проведення періодичного огляду біосферних резерватів кожні 10 років з дати їх визнання і доручила Секретаріату МAB звернутися в індивідуальному порядку до країн, які не представили свої періодичні форми відповідно до Статуту та Цілі 9 Мадридського плану дій, з проханням виконати зазначені рекомендації або аргументувати причини щодо неможливості їх впровадження.

3. Премія ЮНЕСКО ім. Мішеля Батіса в галузі управління біосферними резерватами.

МAB-МКР рекомендувала запропонувати заходи щодо збільшення кількості біосферних резерватів, які подають номінації на здобуття премії ЮНЕСКО ім. Мішеля Батіса в галузі управління біосферними резерватами, що сприятиме поширенню у Світовій мережі

біосферних резерватів ЮНЕСКО інформації про ці об'єкти як моделі переходу до сталого розвитку, особливо як об'єкти по впровадженню заходів в рамках декади ООН «Освіта для сталого розвитку» (2005-2014 роки).

МАБ-МКР затвердила наступні критерії відбору переможця премії ЮНЕСКО ім. Мішеля Батіса:

- премія надається за досягнуті результати (завершена робота або продемонстровані результати) і не надається за пропозиції щодо здійснення майбутньої діяльності, викладені в апікаційній формі;
- предмет/проблема має бути характерною саме для біосферних резерватів, а не «просто традиційних» захищених територій;
- проект має бути зосереджений на проблемах управління біосферним резерватом (як і зазначено в назві стипендії), а не на суто наукових дослідженнях;
- в проекті мають розглядатися три функції біосферного резервату;
- новаторський підхід, що сприяв би подальшому розвитку концепції біосферних резерватів;
- реальні оцінені результати, що сприяли розвитку концепції біосферних резерватів;
- демонстраційні проекти/зразки «найкращого впровадження в практику»;
- можливе застосування запропонованих рішень та рекомендацій в інших біосферних резерватах;
- члени Дорадчого комітету не мають права просити за будь-якого кандидата.

МАБ-МКР затвердив рішення про присудження премії ім. Мішеля Батіса 2009 року професору Олександрійського університету пані Бошра Салем (Омайєдський біосферний резерват, Єгипет) та пану Юрію Горшкову (Великий Волзько-Камський біосферний резерват, Російська Федерація).

Важливим рішенням 21-ї сесії МАБ-МКР стало обговорення і прийняття документа «Майбутнє програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера» та сталий розвиток».

В прийнятому документі відзначено, що програма ЮНЕСКО «Людина і біосфера» є міжурядовою програмою, метою якої є проведення спільної міждисциплінарної науково-дослідницької діяльності та створення можливостей, що стимулює розвиток партнерства та взаємозв'язків між наукою, політикою та управлінням в контексті сталого розвитку. Міждисциплінарна науково-дослідницька діяльність МАБ, що розвивалася на базі екологічних наук, поєднуватиме знання нових наук, таких як екологічна економіка, соціоекологія, а також інших галузей природничих, суспільних та гуманітарних наук для підтримки внеску ЮНЕСКО для досягнення Цілей розвитку тисячоліття та інших глобальних цілей сталого розвитку.

Світова мережа біосферних резерватів

Світова мережа біосферних резерватів (СМБР) робить значний внесок у підтримку зусиль ЮНЕСКО, спрямованих на науково-дослідницьку діяльність, створення можливостей та налагодження зв'язків для підтримки ЮНЕСКО в реалізації заходів в рамках декади ООН «Освіта для сталого розвитку» (2005-2014 роки). Окремі біосферні резервати являють собою специфічне екологічне, соціо-економічне, культурне та політичне середовище для формування плану заходів щодо науково-дослідницької діяльності та створення можливостей з метою посилення вивчення та придбання практичних навичок щодо вибору сталого розвитку шляхом проведення діалогу з партнерами та прийняття спільних рішень.

Секретаріат МАБ при Відділенні екологічних наук та наук про Землю (ЮНЕСКО), Національні комітети МАБ та біосферні мережі, а також ООН, неурядові організації, партнери приватного сектора взяли на себе зобов'язання стосовно впровадження Мадридського плану дій щодо біосферних резерватів, затвердженого на 20-й сесії МАБ-МКР в лютому 2008 року в Мадриді (Іспанія). Цей план присвячений розкриттю ролі біосферних резерватів як осередків по вивченню принципів сталого розвитку. Біосферні резервати, зокрема ті, що включені до СМБР з 1995 року, являють собою комплексні наземні/морські території з мозаїчними природними екосистемами та ураженими антропогенною діяльністю людини екосистемами, де застосування принципів сталого розвитку вимагає співробітництва між вченими, управлінцями, фахівцями по управлінню ресурсами, місцевими громадами та інші партнерами. Ініціативи МАБ є важливим внеском у розкриття ролі біосферних резерватів як осередків по вивченню принципів сталого розвитку. Більш того, ядро, буферна та транзитна зони біосферних резерватів забезпечують можливості підготовки ініціатив, пов'язаних з мінімізацією втрат біорізноманіття, пом'якшення наслідків і адаптації до кліматичних змін та покращення здоров'я людини, для якої дуже велике значення мали б здобутки від результатів впровадження принципів сталого розвитку.

Мережі специфічних екосистем

Мережі специфічних екосистем, а саме гірські, прибережні зони і малі острови та науково-дослідницька діяльність в рамках МАБ, реалізація можливостей створювати та освітнянські проекти, що впроваджуються у вологих тропічних лісах, пустелях, на урбанізованих територіях, у водно-болотних угіддях та агро-екосистемах, забезпечують розуміння суті проблеми пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптацію до таких змін відповідних стратегії і тактики. Біосферні резервати забезпечують також значний внесок в глобальні оцінки, такі як оцінка екосистем тисячоліття та інших видів діяльності.

Налагодження зв'язків на екосистемному, регіональному та субрегіональному рівнях, а також сутність специфіки принципів сталого розвитку наземних/морських ландшафтів в біосферних резерватах складатимуть дві принципові можливості МАБ для підтримки внеску ЮНЕСКО у посилення принципів сталого розвитку в країнах-членах.

Схема (порядок) присудження стипендії ЮНЕСКО молодим ученим.

МАБ-МКР затвердила для обрання переможця стипендії МАБ молодих учених наступні критерії та умови:

- вікове обмеження кандидата становить 40 років;
- дослідницький проект повинен бути підготовлений у затвердженому або потенціальному біосферному резерваті;
- кількість заявок від кожного МАБ комітету має бути скорочена від 3 до 2.

В відповідному рішенні підкреслюється, що в країнах, де немає Національного комітету МАБ або він функціонує не в повному обсязі, висування кандидатури на присудження премії молодим ученим забезпечує Комісія відповідної країни у справах ЮНЕСКО.

МАБ-МКР рекомендувала, щоб в процесі відбору кандидатів на національному рівні для подання до Секретаріату МАБ був забезпечений гендерний баланс.

Внесок МАБ і СМБР у впровадження Стратегії ЮНЕСКО щодо змін клімату.

Згідно з Мадридським планом дій, роль біосферних резерватів полягає в «суттєвому прискоренні і перевірці рішень щодо змін клімату, а також у проведенні спостережень за цими змінами як частини глобальної мережі. Для природничих наук та інших секторів Програми МАБ ЮНЕСКО біосферні резервати можуть слугувати територіями для демонстрації адаптаційних заходів для природних та суспільних систем, що сприятимуть

розвитку гнучких стратегій та інструкцій. Буферні зони і транзитні території біосферних резерватів можуть також використовуватись для перевірки багатьох тактик і стратегій з пом'якшення наслідків змін клімату». В МПД також відзначається, що «В багатьох біосферних резерватах вуглець може бути ізольований як в лісових, так і водно-болотних системах. В усіх системах можна розвивати потужності господарств з низьким рівнем споживання вуглецю, використовуючи соціальні виробництва, засновані на змішаних технологіях з використанням як технологічних циклів, так і циклів на основі ручної праці. Ряд біосферних резерватів і систем, які вони представляють, можуть слугувати корисним прикладом для всього світу».

МАБ-МКР запропонувала рекомендувати наступні пріоритетні напрями діяльності МАБ і СМБР в контексті Мадридського плану дій та Стратегії ЮНЕСКО щодо змін клімату: розвивати, посилювати та сприяти використанню біосферних резерватів як осередків по проведенню науково-дослідних робіт щодо змін клімату, моніторингу, адаптації та пом'якшенню наслідків таких змін.

Затвердження нових заявок країн-членів ЮНЕСКО щодо надання статусу «заповідник ЮНЕСКО» національним біосферним резерватам.

МАБ-МКР затвердила 22 нових біосферних резервати з включенням їх до СМБР, яка нараховує сьогодні 553 об'єкти в 107 країнах світу.

Серед прийнятих Радою рішень, важливими, з точки зору національних інтересів України, були такі:

Щодо номінації України на Деснянський заповідник

МАБ-МКР затвердила заявку України щодо надання статусу біосферного Деснянському національному природному парку Держкомлісгоспу України із включенням його до СМБР ЮНЕСКО.

Деснянський заповідник розташований у Східному Поліссі уздовж річки Десна. На території заповідника площею 58 тис. га, розташовані мозаїчні екосистеми, включаючи ліси, річки, озера, пойми річок, болота. Територія має велике значення для досліджень навколишнього середовища, включаючи моніторинг рідкісних видів, таких як ведмідь та рись. До основних галузей економіки належать сільське господарство, рекреація, рибальство, спортивне полювання. Сталий розвиток забезпечуватиметься діяльністю, що включає органічне землеробство і зелений туризм на річці Десна, а також активну еколого-освітню роботу на базі екологічного табору для школярів «Деснянські зорі». Розвиватиметься також транскордонний туризм при співробітництві з Російською Федерацією з метою створення транскордонного біосферного резервату двох країн

Щодо номінації України на заповідник «Розточчя»

- Рада розглянула нову номінацію українського заповідника «Розточчя» із скорегованим зонуванням його території та суттєвим розширенням транзитної зони;
- особливо було відзначено включення до транзитної зони заповідника Міжнародного центру збереження миру та безпеки військового полігону, територія якого використовується військовими підрозділами НАТО;
- з огляду на зазначене, Рада рекомендувала підготувати нову номінацію і подати її на розгляд Дорадчого комітету.

Дата і місце проведення 22-ї сесії МАБ-МКР.

МАБ-МКР запропонувала розглянути наступні пропозиції: (i) запровадити щорічне скликання сесій МАБ-МКР замість однієї у два роки; (ii) протягом двох років хоча б одну сесію МАБ-МКР проводити в штаб-квартирі ЮНЕСКО (Париж) з метою використання знань

та досвіду Постійних представництв країн-членів при ЮНЕСКО в питаннях покращення і посилення діяльності МАБ і СМБР; (iii) скликати 22-у сесію МАБ-МКР в штаб-квартирі ЮНЕСКО (Париж) у 2010 році і звернутися з проханням до Секретаріату МАБ до 1 грудня 2009 року внести пропозиції щодо визначення конкретних дат її проведення з урахуванням дат проведення сесій Виконавчої Ради ЮНЕСКО у 2010 році, а також інших важливих заходів, беручи до уваги, що наступний рік, як попередні, пов'язаний з Міжнародним роком біорізноманіття; (iv) просити Секретаріат ЮНЕСКО проробити питання щодо місця проведення сесії, зокрема в одній із зацікавлених країн-членів ЮНЕСКО, з урахуванням необхідності здійснення заходів щодо відзначення 40-ої річниці з дня заснування програми МАБ у 1971 році

Слід відзначити, що Україна вперше взяла участь в роботі сесії МАБ-МКР, хоча обрана постійним його членом у 2007 році. В контексті національних інтересів України участь у роботі МАБ-МКР сприятиме вирішенню багатьох природоохоронних проблем міжнародного рівня, зокрема, подальшій розбудові національної мережі біосферних резерватів України як важливого чинника забезпечення її сталого розвитку. В цілому, участь представника України в роботі 21-ї сесії МАБ-МКР можна вважати успішною. Представник України взяв участь в обговоренні і прийнятті всіх документів порядку денного сесії. Було прийнято рішення про надання статусу біосферного Деснянському національного природного парку Держкомлісгоспу України. Таким чином, на сьогодні національна мережа біосферних резерватів України складається з шести національних і двох транскордонних міжнародних резерватів.

З огляду на важливість питання забезпечення повноцінної участі України в діяльності МАБ-МКР, вважається доцільним активізувати роботу щодо участі України у роботі сесій МАБ-МКР та підготовки відповідних матеріалів і пропозицій в контексті поточних питань. В зв'язку з цим потрібно залучити до цієї роботи також представників Національної комісії України у справах ЮНЕСКО та Міністерства навколишнього природного середовища України і домогтися участі в наступних сесіях МАБ-МКР української делегації у складі 2-3-х фахівців.